

SUY NGHĨ VỀ YÊU CẦU NÂNG CAO LÝ LUẬN VÀ KỸ NĂNG THỰC HÀNH TRONG ĐÀO TẠO CAO HỌC THƯ VIỆN

Ths. Vũ Dương Thuý Nga

Trường Đại học Văn hoá Hà Nội

Giới thiệu đặc điểm của nghề thư viện và yêu cầu của việc đào tạo thạc sỹ ngành TT-TV ở Việt Nam. Nêu nhận xét so sánh về chương trình đào tạo ở bậc thạc sỹ ngành này ở Việt Nam với nước ngoài từ đó đưa ra các khuyến nghị nhằm nâng cao chất lượng đào tạo.

Việc đào tạo cao học thư viện ở Việt Nam đã được bắt đầu tiến hành từ năm 1991. Hiện nay, ở Việt Nam đã có ba cơ sở chính thức đào tạo bậc thạc sỹ về thư viện học, đó là: Đại học Văn hóa Hà Nội, Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (Đại học Quốc gia Hà Nội) và Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn (Đại học Quốc gia Tp. Hồ Chí Minh). Cho đến nay đã có hàng trăm thạc sỹ khoa học thư viện đã được đào tạo tại các cơ sở nói trên.

Là người làm công tác giảng dạy về thông tin-thư viện, từ thực tế tìm hiểu chương trình cũng như nội dung đào tạo cao học thư viện của các trường, chúng tôi thấy có một số vấn đề cần được đặt ra và xem xét một cách nghiêm túc.

Như chúng ta đã biết, với việc sử dụng CNTT hiện đại, nghề thư viện đã có nhiều thay đổi cơ bản. Từ chỗ người cán bộ thư viện chỉ đơn thuần là người lưu giữ và cho mượn tài liệu, ngày nay, người cán bộ thư viện đã trở thành những chuyên gia xử lý, phổ biến và cung cấp thông tin và cao hơn nữa là cung cấp tri thức theo yêu cầu. Họ là người nắm bắt, làm chủ các nguồn thông tin, biết đánh giá chất lượng của sản phẩm thông tin và cách truy cập khai thác nó. Đội ngũ cán bộ này sẽ là “chiếc cầu nối”, “bộ lọc” giúp cho người dùng tin sử dụng thông tin và tri thức một cách tốt nhất.

Các cán bộ thư viện đã và đang trở thành những cán bộ đa năng. Họ không những cần biết cách tổ chức và bảo quản tốt nhất kho tài liệu mà, với tư cách những nhà đào tạo, họ còn cần phải có khả năng phổ biến CNTT mới (gồm cả đào tạo tại chỗ và đào tạo từ xa), các chuyên gia quản lý (di sản văn hoá, hệ tin học...). Trong bài “Vai trò nghề nghiệp cung cấp thông tin và thư viện trong môi trường học tập” TS. Robert D. Stueart, đã chỉ rõ: Chuyên môn cốt lõi của nghề thư viện hiện nay là điểm giao nhau của ba mặt:

- Sự hiểu biết của cán bộ TT- TV về nguồn tin và tổ chức nguồn tin;
- Sự hiểu biết về nhu cầu của người sử dụng, phương thức sử dụng thông tin và đáp ứng nhu cầu thông tin cho người sử dụng thông tin;
- Sự hiểu biết về CNTT.

Trước yêu cầu bức thiết của thực tế và sự biến động cơ bản của nghề thư viện thông tin dưới sự tác động của CNTT và truyền thông, đào tạo nghề thư viện nói chung và đào tạo thạc sỹ thư viện nói riêng bắt buộc phải không ngừng đổi mới. Trên thực tế, nếu so sánh thì chương trình đào tạo cao học ở Việt Nam hiện nay đã có nhiều đổi mới so với chương trình của những khoá đầu. Nhiều môn học mới đã được xây dựng trong

Nghiên cứu - Trao đổi

những năm gần đây như: Thiết kế và quản trị CSDL; Sản phẩm và dịch vụ thông tin; Nghiên cứu người dùng TT-TV; Mạng TT-TV, ... Song, nếu xét yêu cầu của thực tế thì vẫn còn có một số vấn đề khiến chúng tôi phải suy nghĩ.

Khác với ở một số nước như: Ôxtrâylia, Mỹ, Canada, ... việc đào tạo thạc sĩ thư viện ở Việt Nam hiện chỉ giới hạn dành cho những người đã tốt nghiệp đại học thư viện, quản trị thông tin, hoặc đã làm việc trong các thư viện và cơ quan thông tin. Vì thế, yêu cầu mở rộng nâng cao kiến thức lý luận và hoàn thiện kỹ năng thực hành ở bậc cao học cần phải đặt ra là nâng cao lý luận và kỹ năng mà các học viên đã thu được qua quá trình học đại học và công tác trong thực tế.

Ngay ở bậc đại học, mục tiêu đào tạo cán bộ TV- TT đã được đặt ra là: sau khi tốt nghiệp đại học thư viện sinh viên có trình độ lý luận và nghiệp vụ về tổ chức các hoạt động trong các thư viện và cơ quan thông tin tư liệu ở trung ương và địa phương; về kiến thức, có khả năng nắm vững cơ sở lý luận và phương pháp luận của thư viện học, thông tin học và thư mục học; về kỹ năng, có kỹ năng thực hành thành thạo các khâu nghiệp vụ của hoạt động thư viện, thông tin tư liệu, có khả năng sử dụng CNTT hiện đại.

Xem xét, tìm hiểu mục tiêu đào tạo cao học thư viện ở Việt Nam và mục tiêu đào tạo cao học ở một số nước ngoài chúng tôi thấy nhiều trường đã xác định mục tiêu đào tạo cao học là: Tốt nghiệp cao học các thạc sĩ thư viện cần phải đạt được khả năng:

- Hiểu nghề thư viện thông tin (lịch sử và hiện tại);
- Hiểu mối quan hệ giữa tài liệu thông tin và tri thức;
- Phân tích các đặc trưng nhu cầu tin của các cá nhân và các nhóm người dùng tin;
- Có thể tìm kiếm và phổ biến thông tin dưới nhiều hình thức, khổ mẫu;

- Thu thập, tổ chức, quản trị và bảo quản các bộ sưu tập, các nguồn thông tin và tri thức;

- Hiểu, phân tích và sử dụng công nghệ thông tin trong môi trường công tác thư viện hiện tại và tương lai;

- Hiểu, phân tích và ứng dụng các nguyên tắc quản trị thông tin trong tổ chức có liên quan đến thông tin;

- Nhận rõ giá trị hiệu quả của các kỹ năng cá nhân...

Nếu hướng tới những mục tiêu như vậy thì còn nhiều điều chúng ta phải xem xét, cập nhật trong đào tạo thạc sĩ thư viện ở Việt Nam.

Năm 2002, theo Quyết định số 3440/QĐ BGD&ĐT của Bộ Giáo dục và Đào tạo, Hội đồng ngành thư viện đã được thành lập để xây dựng Chương trình khung giáo dục đại học chuyên ngành thư viện- thông tin cho các cơ sở đào tạo nghề thư viện- thông tin ở Việt Nam. Trong Chương trình mới nhiều môn học và học phần mới đã được xây dựng như: Pháp chế thư viện thông tin; Nhập môn công nghệ thông tin; Mạng thông tin máy tính; Thư viện điện tử; Xuất bản điện tử... Một số môn học đã được tái thành lập như: Lịch sử sách và thư viện. Tên gọi và nội dung một số môn học đã được mở rộng đổi mới như: Biên mục mô tả; Tổ chức và bảo quản kho tài liệu; Định chủ đề và định từ khóa; Lưu trữ thông tin và bộ máy tra cứu,... Nếu chương trình này chính thức được ban hành và thực hiện thì chương trình đào tạo cao học sẽ cần phải được hiệu chỉnh và nâng cao hơn nữa để có thể kế thừa, tránh trùng lặp.

Theo một số học viên, hiện nay vẫn còn có một số môn nội dung học trong cao học và đại học hoàn toàn giống nhau, tài liệu học tập tham khảo cũng không có gì khác. Với nhiều môn học thời lượng học đại học được kéo dài hơn nhiều so với cao học.

Chẳng hạn như môn Xử lý thông tin hiện là môn có số lượng đơn vị học trình nhiều nhất trong các môn cơ sở và chuyên ngành (5 đvht) trong khi đó ở bậc đại học môn này đã được chia nhỏ thành 4 môn: Biên mục mô tả; Phân loại tài liệu; Định chủ đề và định từ khoá; Biên soạn tóm tắt chú giải, tổng quan với 16 đvht, không kể một số môn tự chọn. Vì thế, nếu ở bậc cao học vẫn đề xử lý thông tin tiếp tục được đề cập dưới góc độ khái niệm, phương pháp, quy trình xử lý thì với thời lượng như vậy vừa thiếu lại vừa thừa. Vấn đề đặt ra là, những kiến thức và kỹ năng đã được trang bị ở bậc đại học chỉ cần nhắc lại một cách có hệ thống. Điều quan trọng là phải nâng cao, mở rộng các kiến thức và các kỹ năng đó ở một trình độ cao hơn. Đó là một thực tại mà các cơ sở đào tạo sau đại học ngành thư viện cần xem xét và nghiên cứu thêm.

Tham khảo chương trình đào tạo thạc sỹ thư viện thông tin học của một số trường đại học trên thế giới, như: Trường Simmon của Mỹ, Trường Đại học Tổng hợp montréal của Canada, Trường Víchtoría của New Zealand, Trường Charles sturt của Ôxtrâyliá, ... chúng ta có thể thấy, trong các chương trình đào tạo thạc sỹ thư viện thông tin học của nước ngoài, số lượng và dung lượng của các môn học nhiều hơn so với chương trình đào tạo cao học hiện tại của ngành này của Việt Nam. Vấn đề nâng cao lý luận và kỹ năng thực hành được thể hiện rõ trong các chương trình đào tạo này. Chẳng hạn như trong chương trình của Trường Simmon của Mỹ, riêng về vấn đề xử lý tài liệu bao gồm 4 môn học cụ thể như: Tổ chức tri thức trong thư viện; Tổ chức các tài liệu phi in ấn; Biên mục và phân loại nâng cao; Phân tích chủ đề. Mỗi môn học gồm 4 đơn vị học trình. Riêng trong môn Biên mục và phân loại nâng cao học viên được cung cấp về mặt lý luận chuyên sâu về biên mục mô tả và phân loại với các khía

cạnh như biên mục mô tả sách, các xuất bản phẩm tiếp tục, sách quý hiếm, bản đồ, các tác phẩm âm nhạc..., các hệ thống phân loại như phân loại của Thư viện Quốc hội Mỹ, phân loại thập phân Dewey và một số hệ thống phân loại tiêu biểu khác. Ngoài các giờ học trên lớp học viên cao học của nước ngoài phải thực hiện một khối lượng lớn các bài tập thực hành ở nhà.

Nâng cao chất lượng đào tạo cán bộ thư viện - thông tin là một yêu cầu và một mục tiêu phấn đấu tất yếu đã và đang được đặt ra đối với mọi trình độ đào tạo. Để làm được điều đó có nhiều vấn đề cần giải quyết. Riêng với bậc đào tạo cao học, chúng tôi xin mạnh dạn nêu ra một số khuyến nghị sau:

- Chương trình đào tạo cao học thư viện cần được đổi mới thường xuyên nhằm đáp ứng yêu cầu của thực tế, rút ngắn khoảng cách với khu vực và quốc tế. Khi xây dựng chương trình cao học, các cơ sở đào tạo cao học thư viện cần xem xét, nghiên cứu kỹ chương trình đào tạo thư viện trình độ đại học để có sự kế thừa và tránh trùng lặp.

- Các giảng viên dạy cao học cần mở rộng nâng cao các kiến thức kỹ năng thực hành mà các học viên đã được trang bị ở bậc đại học và thu được qua thực tiễn công tác. Trong giảng dạy cần tập trung vào các vấn đề mới, những kỹ năng chuyên sâu, những khó khăn vướng mắc đang đặt ra trong thực tiễn nghề nghiệp.

- Các cơ sở đào tạo cao học thư viện cần quan tâm hơn nữa đến việc đầu tư trang thiết bị, phương tiện giảng dạy, xây dựng và cập nhật thường xuyên tài liệu tham khảo và giáo trình cho đào tạo cao học.